

TÜM TOR-İŞ

EĞİTİM DİZİSİ 1
1 LİRA

TÜM-TOR-İŞ EĞİTİM NOTLARI

SÖMÜRÜ VE ARTI DEĞER ÜZERİNE EĞİTİM NOTLARI

Bugün artı-değer sömürsünün ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, nasıl daha da artırıldığı, hiç olmazsa genel hatlarıyla bilinmedikçe, kapitalizme (Sermaye düzenine) karşı "ciddi" eleştiri yapmamız mümkün olamaz. Bizler kapitalizme, yoksulların ve zenginlerin, gelir farkları arasında uçurumların bulunmasından dolayı duyduğumuz "haklı" öfke ile karşı çıkamayız. Biz kapitalizmin temelinde yatan, kemiğinde varolan "bozukluğu", sistemin kendisinde varolan iflah olamaz hastalığı görüp, bilip ortaya çıkarmak zorundayız. O zaman konuyu sınıf açısından ele almış olabiliriz. O zaman tek tek patronlara karşı değil, bir sınıf olarak patronlara (burjuvaziye) karşı mücadele gereğini kavrarız.

MAL (META) NEDİR ?--ÜRÜN NEDİR ?

Artı-değer sömürsünü görebilmek için ilkin "mal nedir"? sorusu a cevap vermemiz gerekmektedir. Bugün işçiler fabrikalarda durmadan üretim yapıyorlar. Tabiiatta bulunan maddeler, makineler (aletler) aracılığıyla değiştiriliyor ve insanlara yararlı hale getiriliyor. Sözelimi boya fabrikasında çalışan işçiler benzol, tiner, toluen, kükürt, anilin gibi maddeleri (ki gözümüzden kaçmasın, bu maddelerin kökü, aslı tabiiattadır. Yani yerin altında ya da üstünde, tabiatın içindedirler.) Tekstil fabrikalarında çalışan işçiler pamuk, yün gibi tabiatın elde edilen maddeleri makinalarda işliyor ve insanlara yararlı getiriyor.

Söz gelimi tekstil işçileri yünü, pamuğu alıp, işliyor ve kumaş yapıp insanların giyinme ihtiyaçlarını karşılıyorlar. Deri işçileri, hayvanların derilerini, ya da gene tabiatın elde edilen maddeleri (plastik vs.) ayakkabı, çizme, çocuk haline getirip insanların ihtiyacını karşılıyorlar. Gıda işçileri (örneğin, fırın işçileri) tabiatın elde ettikleri (edilen) buğdayın, ununu yoğurup, hazırlayıp, pişirip insanların beslenme ihtiyacına yararlı hale getiriyorlar... Dahası da var, otomobil işçileri, yerin altından elde edilen demiri, kromu, manganezi alıp işliyor, otomobil haline getiriyorlar. insanların gezinme, taşınma, ulaştırma ihtiyaçlarını karşılıyorlar. Kömür işçileri, yerin altında yatıp duran kömürleri çıkarıp, temizleyip, arıtıp insanların ısınmasını, sanayinin enerji ihtiyacını karşılıyorlar.

BÜTÜN BU ÇALIŞMALARA ÜRETİM DİYORUZ...

İşte insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tabiiattaki işlenmiş maddeleri, insanlara yararlı hale getiren bütün bu çalışmalara işçi dilinde ÜRETİM diyoruz. Ortaya çıkan maddelere de ÜRÜN...

Ancak ÜRÜN sözü üstünde biraz durmamız gerekiyor. Özellikle artı-değeri anlayabilmemiz için bunu çok iyi kavramamız gerekiyor. İnsanların hemen tümü az ya da çok çalışıyor, üretim yapıyor, ancak ortaya çıkardıkları ÜRÜN'lerin hepsi aynı özelliği taşıyorlar.

Söz gelimi annemiz, bacımız, karımız evde uğraşıp, didinip, emek harcayıp börek yapıyorlar. Ancak bu börek ile büyük bir börek fırınında çalışan işçinin yaptığı börek arasında önemli bir fark vardır.

Gerçi ikisinin de yaptığı böreğin görünüşü, hazırlanışı, tadı, lezzeti belki aynıdır. Ancak yapılış sebepleri oldukça farklıdır. Yani buradaki iki örnekte gördüğümüz, iki ÜRETİM birbirinden farklı amaçlara yönelmiştir.

Bu konunun üzerinde biraz daha duralım: Evde börek yapan anamız, bacımız, karımız yaptığı üretim sonunda elde ettiği ÜRÜN'ü (Bu örnekte ürün börektir.) kocasının, kız kardeşlerinin, çoluk çocuğunun beslenme ihtiyacını karşılamak üzere yapmaktadır. Böreği yoğururken, hazırlarken, pişirirken, fırından çıkarırken düşündüğü hep "Akşam çoluk çocuğumun önüne mis

gibi börek yiyecekler, karınlarını doyuracaklar, beslenme ihtiyaçlarını giderecekler." dememektedir artık. Onun yerine fırın işçisi şöyle düşünmektedir: "Bu börekleri hazırlaya hazırlaya 8 saatlik işgünümlü dolduracağım, paydos olunca patron bana gündeliğimi verecek. Ben de o gündelikle ekme ekme alacağım, çocuğuma ayakkabı alacağım, ev kirasını vereceğim, belki de çocuklarıma börek bile alırım."

Görülüyor ki, anamız da börek yaptı, işçide ama yapma sebepleri başka başka idi.

ÖRNEKLERİ KENDİ HAYATIMIZA UYGULAYALIM:

Yukarıda uzun uzun anlattığımız örneğin şimdi birde kendimize çevirelim. Bir boya işçisi boyayı hazırlarken, "Şu boyayı hazırlayayım da gidip evimi bir güzel badana edeyim" dememektedir. O çalışmasının sonunda alacağı gündeliği hesaplamaktadır. Bir ilaç işçisi de aynı düşünceyi sürdürmektedir. O da "Şu yaptığım ilacı akşam eve götüreceğim. Hasta çocuğum bu ilacı içip iyileşecek" dememektedir. O da tıpkı **öteki** işçiler gibi alacağı gündeliği ve bu gündelikle alacağı maddeleri hesaplamaktadır.

Görülüyor ki, fabrikalarda yaptığımız üretimin bir özelliği var. Fabrikalarda yapılan üretim sonunda elde edilen ürünler satılmak üzere yapılıyorlar. Adeta değiş tokuş yapılmak üzere üretiliyorlar. Sözgelimi bir işçi fabrikada kumaş üretiyorsa, bu kumaşı giyinmek için hazırlamıyor; ürettiği kumaş karşılığında alacağı gündelik ile satın alacağı ekmeği, eti, sütü, yumurtayı, ayakkabıyı değiştiriyor. (Paranın yalnızca araçlık yaptığını gözden kaçırmazsak bunu daha iyi anlarız.)

İşte satılmak üzere, insana yarayışlı başka maddelerle değişmek üzere üretilen maddelere "MAL" diyoruz. Biz işçiler fabrikalarda durmadan "MAL" üretmekteyiz.

Biz artı-değer'in ne olduğunu anlamak için mal üzerinde biraz duracağız. İlkini de malın özelliklerine bakacağız. Bakacağız çünkü, alıp satılan, değiştirilen MAL'ların, hangi ölçülere göre alınıp satıldığını bilmek zorundayız. Sözgelimi "Al sana 1 kg peynir, ver bana 1 kg otomobil" dersek bize gülerler. Ya da "Al bir tükenmez kalem, ver bir buzdolabı" dersek, karşımızdaki bizimle alay eder. "Yağma mı var. Beni kazıklıyor-sun." der. Dahası da var. Pazara çıktığımızda bir radyo için bizden 700-800 lira istiyorlar, çakmak taşı için ise "10 kuruş yeter" diyorlar. Acaba neden? Malların (Yukarıda saydıklarımızın hepsi maldır, bunu gözden ırak tutmayalım) değerleri birbirlerinden farklı. Biri pahallı, öteki ucuz... oysa bunlar durmadan değiştiriliyorlar birbirleriyle. Ayakkabıcı yaptığı ayakkabıları veriyor yerine et, ekme, süt, yumurtayı, yağı, kumaşı alıyor. Yani yaptığı ayakkabılarla eti, ekmeği, sütü, yumurtayı, yağı, kumaşı DEĞİŞTİRİYOR. Ve belki de hiç farkına bile varmadan bir çift ayakkabı verdiği zaman karşılığında bir çift yumurta verilince "dur bakalım" diyor. "Hiç bir çift ayakkabıya karşılık bir çift yumurtamı verilirmiş. kazıklanmam ben. Bana en az 60 çift yumurta verin ki ben de size bir çift ayakkabı vereyim.

BİZİ NEDEN İLGİLENDİRİYOR.

Görülüyor ki, bilerek ya da bilmeyerek ayakkabıcı, ürettiği ayakkabıları (MALLARI) değiştirirken bir şeyler ölçüp biçti ki, bu sözleri söyledi. İşte biz de burada ilkin, malları değiş tokuş ederken; onların değerlerinin nerden geldiğini ve bu değerlerin nasıl ölçüleceğini kavramalıyız.

"Bundan bize ne? O malların sahipleri biz değiliz ki. Mallar, fabrikaların sahipleri olan patronların, sermayedarların elinde. Onları satan, değiştiren hep patronlar. Bizi ne diye ilgilendiriyor bu" diyemeyiz.

Birbiri ile değiştirilen malların nasıl ölçülüp biçileceğini, onların değerlerinin nasıl ortaya çıktığını bilmek ZORUNDAYIZ. Zorundayız çünkü bizler, biz işçiler de mal satıyoruz. Bizde piyasada bir satıcıyız, üstelik bizim satacak tek bir malımız var: İŞ GÜCÜMÜZ. Gerçekten bütün işçiler ihtiyaçlarını karşılamak için, kendilerine gerekli yiyecekleri,

giyecekleri, barınakları, elde edebilmek için bunlara karşılık bir "mal" vermektedirler. Bu MAL'ın adı: İŞGÜCÜ'dür. Ütelik bizim değiş tokuş edebileceğimiz tek bir malımız vardır. (Bu yüzden işçinin en kısa ve öz tarif de şöyle yapılır: İşçi, emeğinden başka satacak hiçbir şeyi olmayan kişidir.)

Demek ki malların değerinin nasıl ortaya çıktığı ve bu değer nasıl ölçüleceği biz işçileri ilgilendirmekle kalmıyor, bizler için bütün bilgilerin temeli oluyor. Öyle ya, bütün geçimimiz işgücü denen malımızı verip karşılığında aldığımız ÜCRET ile ihtiyaçlarımızı gidermeye yarayan başka malları almakla sağlanıyor. Bu alış verişte olup bitenleri görelim:

Bütün mal alışverişinin (ya da değiş tokuşunun) belli oranlarda yapıldığını, daha açıkçası malların farklı değerlere sahip olduklarını söyledik. Biz işçilerin mal değerlerinin nasıl meydana geldiğini, nasıl ölçülebileceğini bilmemiz gerekir. Çünkü bizler de. İŞGÜCÜ denen bir mala sahibiz ve geçimimizi İŞGÜCÜMÜZÜ satarak sağlarız demiştik. Bu arada işçinin en kısa tarifini yapmıştık; işçi emeğinden başka satacak hiçbir şeyi olmayan kişidir.

Şimdi aralarında bizim ve yalnız bizim sattığımız İŞGÜCÜNÜN de yer aldığı bütün malların birbirleriyle değiştirilirken, nasıl ölçüldüklerini daha doğrusu malların değerinin nasıl ortaya çıktığını bir görelim:

Malların özelliğine bakalım ilkin; KAPİTALİST DÜZENDE BÜTÜN ÜRÜNLER, ALINIP SATILDIKLARI İÇİN MALDIR'lar.

Her mal insanların bir ihtiyacını karşılamaya yarar. İnsanlara faydalıdır. Yani malların bir KULLANIM DEĞERLERİ vardır. Kullanım değeri olmayan, bir işe yaramayan, insanın bir ihtiyacını gidermeyen, bir mal düşüncemize, ilaç sağlığımıza, odun ve kömür ısınma ihtiyacımıza cevap verir.

İşte malların bu özelliğine; her malın bir KULLANIM DEĞERİ vardır diyoruz. Ancak acaba, her kullanım değeri olan bir maldır. ? HAYIR. Sözgelimi, hava bir kullanım değeri taşır, insanların en temel ihtiyacına cevap verir. Ama, bir mal değildir. Satılamaz, değiş tokuş edilemez. "Al sana bir kavanoz hava, ver bana bir kilo et" diyemeyiz. Gülerler bize. sonra, güneş ışığı, güneş ışığında kullanım değeri taşır. Onsuz yapamayız. Ama güneş ışığı, gene de bir mal değildir. "Al sana bir metre güneş ışığı, ver bana bir metre patiska" diyemeyiz.

MALLARIN BAŞKA BİR ÖZELLİĞİ VARMIDIR ?

Demek ki, mallar için yalnızca KULLANIM DEĞERİ vardır dememiz. yetmez. Yukarıda örnekleri hatırlıyalım: Hava, güneş ışığı, mal değildirler. Sana kömürün bir kullanım değeri vardır, demirin bir kullanım değeri vardır ancak yerin altında yatıp duran demir, kömür değerli olamazlar. Öyle ya, biz istediğimiz kadar kullanım değerleri vardır diyelim. Yerin altında yatan kömür hiçbir şekilde bizim ısınma ihtiyacımızı karşılayamaz. Tarlada pamuk fidanın üstündeki kozasında duran pamuk giyinme ihtiyacımıza cevap veremez. Yerin altındaki kömürün, demirin, kozadaki pamuğun bir işe yaraması, bir değer kazanması için onun mutlaka yerin altından çıkarılması, kozasından koparılması gerekiyor. YANİ ONLARIN BİR EMEK MAHSULÜ OLMALARI- ONLARIN İŞE YARAR HALE GELMESİ İÇİN BİR EMEK HARCANMASI GEREKİYOR.

Demek ki, malların ikinci özelliği de, onların bir emek ürünü olmalarıdır.

ŞİMDİ MALLARIN DEĞERİNİ NASIL ÖLÇECEĞİZ ?

Malın özelliklerini gördük. Acaba onların değişim değerlerini, yani nasıl değerlerini nasıl ölçeceğiz.

Sırasıyla gidelim. Acaba malları, kullanım değerlerini gözönüne alarak değiş tokuş etsek, malların kullanım değerleri doğru bir ölçmeye imkan verir mi?

MALLAR DEĞİŞ TOKUŞ EDİLEBİLİRLER.

Malların özelliklerini sıralarken, son olarak bir özelliği daha belirtmemiz gerekiyor. Bütün mallar değiş tokuş edilebilirler. Bir başka türlü söylersek, malların değiştirilebilme özellikleri vardır. Yani mallar kendi kullanım değerlerinin yanında (Peynirin yenmesi, kumaşın giyilmesi, otomobilin binilmesi gibi...) bir de başka mallarla değiş tokuş ediler &, bir başka malı elde etmemize yarayan, bir DEĞİŞİM DEĞERİ taşırlar. Bu önemli konuyu biraz daha açalım. Diyelim ki, elimizde 50 kilo peynirimiz var. Şimdi biz bu peyniri yiyerek beslenme ihtiyacımızı gidebiliriz. Yani peynirin kullanım değerinden yararlanabiliriz. Ama diyelim ki, bizim artık peynire ihtiyacımız yok: onun yerine bizim bir gömleğe ihtiyacımız var. Şimdi elimizdeki peyniri satıp, aldığımız para ile kendimize bir gömlek satın alabiliriz. Dikkat edersek burada para sadece ARACI olarak işe yaramıştır. Parayı aradan çıkarırsak, durum şudur: Peynirimizin değişim değeri işe yaramış ve elimizdeki peynir bizim bir gömlek almamızı sağlamıştır.

Malların değiştirilebilmeleri, bu en önemli özellikleri araya girdiği için hemen kolayca kavranamayabilir. Bir örnekle bizim bunu daha iyi kavramamıza yardım edebilir. Hemen hepimiz biliriz. Köylerde, çerçilerden kumaş, pırtı, hatta gaz, yağ gibi maddeleri köylüler harmanda ödemek üzere alırlar. Harman zamanı, gelince de aldıklarının karşılığında bir kilo, beş kilo buğday verirler. Yani buğdaylarının bir kısmını yerler. Burada buğday denen malın kullanım değeri öne çıkmıştır. Çerçilerle yaptığı alışverişte ise, buğday denen mal başka işe yaramış, kumaş gibi pırtı gibi, gaz gibi, yağ gibi başka malların elde edilmesini sağlamıştır. Yani buğdaylarla kumaşlar, pırtılar, yağlar, gazlar değiştirilmiştir.

İşte malların bu sonucu ve en önemli özelliklerine, malların DEĞİŞİM DEĞERİ'ni ya da kısaca DEĞERİ adını veriyoruz. Zaten baştan beri anlattıklarımızın ve bundan sonrada daha anlatacaklarımızın temel amacı bu konuya açıklık sağlamaktır. O zaman patronların kar adını verdiği şeyin ne olduğunu olanca çıplaklığı ile göreceğiz.

MALLARIN DEĞİŞİM DEĞERİNİ NASIL ÖLÇECEĞİZ ?

Bu soru biz işçiler için çok önemli bir soru. Çünkü biz de durmadan mal değiş tokuş etmekteyiz. İŞGÜCÜ adlı malımızı veriyoruz (patrona), karşılığında ekmek, et, yumurta, kiralık ev, kumaş gibi ihtiyacımız olan malları alıyoruz. Yani biz İŞGÜCÜ denen malımızı ihtiyacımız olan öteki mallarla değiştiriyoruz. Eğer malların değişim değerlerinin nasıl ölçülebileceğini iyi bilirsek, İŞGÜCÜMÜZÜ değiş tokuş ederken kazık yiyip yemediğimizi, İŞGÜCÜMÜZÜN karşılığını alıp almadığımızı anlarız.

Ölçmeyi yapabilmek için bütün malların ortak olan özelliğini bulmamız gerekiyor. BUNU BİRAZ ACALIM: Örneğin "Ağırlık" bütün malların ortak özelliğidir. Boşlukta bir yere kaplama ortak özelliklerden bir başkasıdır.

Ancak bunlardan yola çıkamayız. Peynirle kumaşı değiş tokuş etmek istersek "Ver bir kilo peynir, al bir buçuk-kilo kumaş" diyemeyiz. Ya da "Al bir metre bisiklet, ver iki metre buzdolabı" denmez. Bu yolla ölçmek mümkün değil. O zaman bütün malların özelliklerine bakacağız.

Daha önce malların özelliklerini saymıştık. Malların üç çeşit özelliği vardır. Kullanım değeri, bir emek mahsulu olmaları ve değişim değerleri. Şimdi değişim değerini ölçmek için öteki özelliklerini yani kullanım değerini ve emek mahsulu olmalarını ele alalım.

MALLARIN DEĞİŞİM DEĞERİNİ, KULLANIM DEĞERİ Mİ BELİRLER ?

Hemen söyleyelim, kullanım değerinden yola çıkarsak, her zaman her yerde geçerli olan bir ölçü bulmak mümkün olmayacak. Sözgelimi soğuktan titreyen elinde yepyeni bir bisikleti olan bir adama "Bu kazağı sana veririm, ama sende bana c bisikleti vereceksin" desek donmak üzere olduğundan ve bisiklet onun üşmesini önleyemediğinden seve seve değişecektir. Ama aynı adamı birde kalın kürkler, paltolara sarınmış olarak düşünsek ve ona "Sana şu kazağı vereyim, sende bana bisikletini ver." desek bizimle alay eder. "Delimisin sen" der. "Hiç eski bir kazakla yepyeni bisiklet değişilirmi ?"

Bir başka örnek verelim. Çölde güneşin altında terleyen bir adam buz gibi bir bardak ayrına nesi var nesi yoksa verebilir de, aynı adama kar yağarken buz gibi ayran vermeye kalksak bir iğne bile verip bu değiş tokuşa yanaşmaz.

O halde malların değişim değerini ölçmek için malların kullanım değerinden yola çıkmak yanlış, bu bizi çıkmaza götürüyor. Malların kullanım değeri kişilere zamana ve zemine göre değişiyor.

GELELİM İKİNCİ ÖZELLİĞE

Malların değişim değerlerini, onların içindeki emek miktarı ile ölçebiliyormuyuz ? Bunu düşünebiliriz. Çünkü biliyoruz ki her mal bir emek mahsulü idi. Yani her malın içinde emek vardı. Hatta geçen örnekleri hatırlarsak malların değer kazanması için mutlaka bir emek harcanması gerekiyordu.

Öyleyse malların içindeki emek miktarını ölçebilirsek, malları hakkaniyetli bir şekilde değiş tokuş edebileceğiz. Bütün mesele malların içindeki emek miktarını ölçmekte.

MALLARDAKİ EMEK MİKTARI NASIL ÖLÇÜLÜR ?

Acaba malların içindeki, onları üretmek için gerekli emek miktarını nasıl ölçeceğiz ? Sözgelimi bu malda şu kadar metre emek var, öteki malda da bu kadar meire, diyebilirmiyiz ? Şüphesiz hayır.

Yukarıdaki satırlar arasında işgücümüzün de bir mal olduğunu söylemiştik. İşgücümüz çalışmaya başladığı zaman EMEK olup doğadaki maddelerin içine akıyor ve malları meydana getiriyordu. Bu bize bir ipucu verebilir. İşgücü adlı malımızı nasıl satıyoruz? Bu biz işçilerin hergün yaptığı bir satış, bir değiş tokuş. İşgücümüzü saatle satıyoruz. Yani işgücünün ölçüsü (Yani emeğin ölçüsü) zaman.

Değiş tokuş edeceğimiz iki malı "Bunda şu kadar saatlik emek var; şunda da bu kadar saatlik emek..." diyerek ölçebiliriz.

Bir örnek verelim: İki işçi düşünelim. Biri kömür işçisi olsun, öteki de demir işçisi. Ve diyelim ki demir işçisi bir kilo demiri yerin altından iki saatte çıkarıyor. Kömür işçiside bir kilo demiri dört saatte çıkarıyor, diyelim. Bu durumda iki işçi akşama kadar çalışıyorlar ve bütün gün çalışıp çıkardıkları kömürü, demiri işliyorlar. Şimdi bunlar demirleri ile kömürlerini değiş tokuş etmek isteseler, ne yapacaklar ? Demirin ve kömürün değerlerini nasıl ölçecekler ?

Yukarıdaki bilgilerimizi hatırlayalım:

- I Kilo demir 2 saatlik emek harcanarak çıkıyor.
- 1 Kilo kömür 4 saatlik emek harcanarak çıkıyor.

Bu durumda hakkaniyetli, karşılıklı olarak her türlü haksızlığı önleyici bir ölçümüz çıkıyor ortaya.

Bir kilo demir için 2 saatlik emek harcanmış, iki kilosu için 4 saatlik emek harcanmış olacak, şimdi iki kilo demire karşılık bir kilo kö-

mür verilirse, ikisi için de harcanan emek aynı olacağından hiçbir haksızlık olmayacak, mallar değerlerine uygun olarak değiş tokuş edilmiş olacaklardır.

Burada işçi sınıfı biliminin en temel gerçeğini söyleyebiliriz. Malların değerleri DEĞİŞİM DEĞERLERİ onların üretimi için gerekli emek miktarı ile ölçülür.

Bu temel bilgiye dayanak önümüzdeki sayıda işgücünün mal olarak sermayedar tarafından satın alınmış ve bu işgücünün üretim yapıp değer yaratması arasındaki ilişkiyi inceleyeceğiz. Ve işçilerin en temel gerçeğini "Artık değer" in ne olduğunu birlikte öğreneceğiz.

Malların değerlerinin nasıl ölçüldüğünü enine boyuna açıkladık. Malların değeri, üretimleri için gerekli emek miktarı ile ölçülüyordu. Bir malın değeri, sözkonusu olunca kabaca şöyle düşünüyoruz artık;

Bir malın içinde şu kadar saatlik (Dakikalık veya saniyelik) emek var" İki malı karşılaştırırken de buna benzer bir düşünce yürütüyoruz." Bu mal ötekinden daha değerli. Çünkü bunda, örneğin üç saatlik emek var, ötekinde ise, örneğin birbuçuk saatlik.

Ancak burada belirtmemiz gereken önemli bir nokta var. Malların değerlerini ölçtüğümüz emek, hangi emektir ?

SOSYAL EMEK NEDİR, NE DEMEKTİR ?

Malların değerini oluşturan, onların değerini belirleyen, ölçmemizi sağlayan emek hangi emektir ? Ahmet'in, Leyla'nın, Ayşe'nin emeği mi ? Hünerli işçinin, çocuk işçinin, ihtiyar işçinin, sakar işçinin, çalışkan işçinin emeği mi;

HAYIR.

Sorunun kestirme cevabı şöyle; Sosyal emek (Ortalama emek) bunu biraz açalım: Bütün yurttaki çeşit çeşit işçi var. Hünerlisi, hünersiz, acemisi, ustası, bilgili olanı, bilgisiz olanı var. İşte bizim burada sözünü ettiğimiz emek bütün bu işçilerin emeğinin bir çeşit ortalamasıdır. İşçi sınıfının biliminin adıyla söyleyelim: SOSYAL EMEK'tir.

İşçi sınıfının bilimi bunu şöyle tarif ediyor:

"Ortalama bir işçilikle, ortalama bir ustalık düzeyinde, o ülkedeki, teknik gelişmenin ortalamasını temsil edecek makinalarla yapılan üretimde ortaya çıkan "emek" "sosyal emek"tir.

Bütün malların değeri işte bu emek tanımına uygun olarak hesaplanır. Fiat ise, mallarıdaki sosyal emek miktarının para ile söylenişinden ibarettir. Sözelimi bir saatlik sosyal emek taşıyan bir malın fiatı 20 TL. sosyal emek bir saatte 12 TL. değer yaratıyor demektir. Gerçi fiatla, sosyal emeğin işaret ettiği değer bir ve aynı olmadığı durumlar vardır. Ama biz bu çalışmada meseleyi genel hatlarıyla ele aldığımız için, bu ince noktayı daha ilerideki bilgilenme çalışmalarımıza bırakıyoruz.

İŞGÜCÜNÜN DEĞERİ NASIL HESAPLANIR ?

İşgücünün de bir mal olduğunu söylemiştik. Onunda değeri yada para ile söylersek fiatı, yani (ücret) tıpkı öteki mallar için yaptığımız hesaplara uygun olarak belirlenir.

Şimdi işçilerin sattığı işgücü adlı malın fiatının nasıl hesaplandığını görelim:

İşçiler işverenlere işgücü satıyorlar, işgücü denen malında değeri onun üretimi için gerekli sosyal emek miktarı kadardır. Peki işgücünün üretimi ne demektir.

İşçi işgücünü patrona satmaktadır. Bir işgücünün sonunda işçiden birşeyler eksilmekte, gücü azalmakta hatta tükenmektedir. Öyleki akşama doğru artık satacak işgücü kalmamaktadır. Öyleyse işçinin yeniden işgücü

satacak hale gelmesi için işçiye ne gerekiyor sorusuna cevap verirken, işgücünün değerini hesaplamak kolaylaşır.

Bilindiği gibi bir işgünü sonunda, işçinin ertesi gün yeniden işgücü satacak hale gelebilmesi için barınması (uyuması), giyinmesi, beslenmesi gerekecektir. İşçi ancak yemek yiyip karnını doyurduğu, giyinip soğuktan korunduğu, dinlendiği taktirde yarın sabah gene işgücü satacak hale gelmektedir. Ayrıca işçi öldüğü taktirde yarın işgücü satacak yeni satıcıların gelmesi gerekiyor. Yani işçi dölünü devam ettirmelidir. Öyleyse yalnız işçinin barınıp, beslenmesi, giyinmesi yetmez çoluk, çocuğunun da beslenip barınması gerekecektir.

Sonuç olarak işçiye ve çoluk çocuğuna yarın işçinin yeniden işbaşı yapmasına elverecek kadar ihtiyaç maddesini bulmalıyız. Genellikle bu şöyle hesaplanmaktadır. Bir işçi ve ailesi bir yılda nekadark ekmek, et yumurta, yağ, süt, peynir, sebze, pirinç, kullanmak zorundadır. Ayrıca giyim, kuşam için neler ve ne kadar gereklidir. Barınması için ödemesi gereken yıllık kira nekadardır.

Bütün bunlar tek tek sayılır. Bu sayılanların tümünün değeri 365'e bölünerek bir güne düşeni bulunur. Bu işgücünün bir günlük değeridir. Değeri para ile söylediğimizde bu fiat (ücret) demektir. Buna göre işçinin yarın yeniden işbaşı yapmasına yetecek kadar ihtiyaç maddelerinin fiatları toplamı işgücünün bir günlük fiatını (ücretini) ortaya çıkarır.

Biraz karışık olan bu sözleri bir örnekle açalım. Diyelim ki işçinin ihtiyacı olan maddeleri sıraladık (örneğin) günde üç ekmek 7,5 lira, ayda bir kilo etten bir güne düşeni 1 TL...yilda iki çift ayakkabıdan bir günlüğe düşeni 75 kuruş...ayda 300 TL.kiradan günlüğe düşeni 10 TL...gibi tek tek yazdık ve bütün bu ihtiyaçların fiatları toplamı (bir güne düşen) için 40 TL. bulduk. Bu işgücünün fiatıdır. (ücretler, asgari ücretler). İşveren, diğer malları nasıl değerlerine uygun olarak satın alıyorsa işgücü denen mal da işte böyle değeri "tam" olarak satan alınacaktır. İşveren tarafından.

Burada gözden kaçırmamız gereken nokta işgücünün fiatının nasıl belirlendiğidir. Yani sermayedar sınıfın sömürüsünü ararken, eğer onun sömürüsü işgücünün değerini ödememektir. Diye düşünürsek bu yanlış olacaktır. Hele Hele bizim bu örnekte aldığımız sermayedarı, işgücünün değerini tam ödeyen bir işveren gibi almamız, konuyu iyi kavramak için yararlı olacaktır.

Özetlersek, sermayedarın sömürüsü, işgücünün değerini ödemesi sırasında ortaya çıkmaz. Onun, işgücünün değerini tam olarak ödemediğini farzedebiliriz. Biraz mübalağa ile diyebiliriz ki, patron sözümüzün tam burasında kendisini namuslu, hak yemez biri gibi görebilir. Haklı da olur. Ama ancak bu noktada işgücünün değerini verirken...

PARA NASIL ÇOĞALIR ?

Artık ARTI-DEĞER sömürüsünü ele alalım. Bu ana kadar biriktirdiğimiz bilgiler bunun için yeterlidir, Artık...şimdi bir başka soruyu soralım ve oradan ARTI-DEĞER sömürüsüne geçelim.

Bir parababası düşünelim. Diyelim ki, cebinde çok parası var. Nereden gelmiş olursa olsun, nasıl kazanmış olursa olsun. Şimdilik bununla ilgilenmeyeceğiz.

Bu parababası elindeki serveti çoğaltmak, parasını artırmak isteyecektir. İsteyecektir yoksa yiye yiye tükenir ve gün gelir, o da çalışmak zorunda kalır.

PARABABASI PARASINI NASIL ÇOĞALTIR ?

Küpe koysa artmaz, güneşe serse artmaz, sulasa artmaz, gübrelese artmaz çil çil yada deste deste paralar. O halde ne yapmalıdır ki, parası artsın. Parasını işletmesi gerekir. Zira parayı, serveti "sermaye haline getirmek" diyoruz. Parababası parasını artırmak için patron olmak zorundadır.

Şimdi diyelim ki, bu parababası PAMUKİPLİĞİ FABRİKASI kurup, iplikleri satarak parasını artırmayı kararlaştırmıştır. NE YAPACAK ?

Pazardan bazı mallar alacak, sonra bu malları işleyip, Yeniden satacak ve parası artacak...

Patron pamuk ipliği yapmak için, pazardan ÜÇ MAL satın alacaktır. MAKİNALAR (Pamuk ipliği yapacak aletler, fabrika). HAMMADDE (Pamuk) ve İŞGÜCÜ.

Bu üç malı satın alan patron, bunları biraraya getirecek, işçi çalışıp pamukları iplik haline getirecek, patron da ortaya çıkan iplikleri satıp parasını çoğaltacaktır. İşçiye düşen ise, işgücünün değerini (ücretini) tam olarak alıp gitmek olacaktır.

Diyelim ki, patron 10 kilo pamuk aldı ve pamuğun kilosunu pazarda 10 lira. Ve gene diyelim ki, fabrikası günde yalnızca 10 kilo pamuk işleyebilir. Patron makinalar için de tam 766 bin 500 lira ödemiş olsun. İşgücü olarak da asgari ücretle çalışan bir işçi bulsun, yani gündelik 40 Tl... Ve eski bilgileri hatırlayalım ve diyelim ki, bu işçi bir saatte 20 Tl. değer yaratan bir sosyal emeği temsil ediyor olsun.

ÇALIŞMA BAŞLIYOR...

Patronun işi bitti. Patron işçiyi makinaların başına geçirdi ve hammaddeyi de yerine koydu. Artık çıkıp gidebilir. Bundan sonrası tamamen işçi, HAMMADDE ve MAKİNALAR arasında cereyan edecektir.

Saat:8.00; çalışma başladı. Saatler ilerliyor, pamuk gittikçe azalıyor. Makina aşınıyor ve işçinin işgücü gittikçe tükeniyor.

Öğle paydosu, makina ve pamuklar için değişen birşey yok. Ama işçi bu paydosta eksilen işgücünün birazını yerine koyacak, yani dinlenecek, yiyecek beslenecektir. Ve yeniden çalışacak kadar takati, dermanı elde edebilecek ihtiyaçlarını giderecektir.

Öğleden sonra çalışma yeniden başladı. Pamuk gittikçe azalıyor, makinalar aşınıyor ve işgücü gittikçe eksiliyor...

Akşam, saat: 6.00 paydos. Durumu yeniden ele alalım. Pamuk bitti, makinalar bir miktar aşında ve işgücü tükendi. Sabah işbaşı yaptığında satacak işgücü olan işçinin, şimdi artık satacak malı (işgücü) kalmadı. Sabahki durumunda değil, işçi. Onun sabahki durumuna gelebilmesi için bir gün boyunca, patrona ait malın içine akıttığı enerjiyi, dermanı, hüneri, ustalığı geri alması gerekmektedir. Yani, BASLENMESİ, BARINMASI, GİYİNMESİ gerekmektedir.

Evet işçinin işgücü tükenmiştir. Ama buna karşılık cebinde 40 Tl. vardır. Bu ona, patrona sattığı işgücünün karşılığı olarak ödenen ücrettir.

İşin sonunda işçinin, makinaların ve pamuğun durumu budur. İşte buna karşılık, ortaya sabahleyin olmayan, ancak çalışma boyunca yavaş yavaş ortaya çıkan bir mal çıkmıştır.

Acaba bu iplikte neler var. Besbelli ki, o yalnız pamuk değildir, yalnız aşınan makina payı değildir. İplik bunların üçünün birleşimi, kaynaşımıdır. O YENİ BİR MAL'dır artık.

BU YENİ MALIN DEĞERİ NEDİR ACABA ?

Şimdi sömürüyü tam olarak kavrayabileceğimiz noktaya geldik. Acaba bu yeni malın değeri nedir ? Hesabı ilkin işçiye yaptıralım. İşçi bu yeni malın değerini şöyle hesaplayacaktır.

"Bu malın değeri şöyle hesaplanmalı; 100 lira 10 kilo pamuğun değeri, makinaların sekiz saatlik olan aşınma payı da 70 lira etti, eder 170 lira, eh 40 lira da benim ücretim, benim işgücümün mala katılan değer; toplam 210 liradır. Ama ben biliyorum ki, mallar tam değerlerine satılacaklardır. Patron bunlara keyfi bir kar eklemeye kalksa, kısmı ondan almaz. Çünkü malı değerine satan öteki satıcılar cvar."

İşçinin yaptığı ve yanlış olan hesabı, bir de şu tabloda görelim:

Bunun yanlış hesabı;

100 Tl pamuktan gelen değer
70 Tl makinalardan gelen değer
40 Tl işçiden gelen değer.

210 Tl Malın değeri.

Şimdi aynı hesabı bir de patron yapsın. Patron şöyle düşünecektir:

"Malın değeri nedir ? 100 Tl. pamuktan mala geçen değer 70 Tl. makinalardan mala geçen değer, etti 170 Tl. İşçi bana ne kadar değer yarattı. Hesaplayalım bakalım. Ortalama emek bir saatte 20 Tl. işdeğer yaratıyordu, bu işçi bana 8 saat çalıştı. Öyleyse mallarımın içine 3x20 liralık değer kattı. Öyleyse malın değeri:

100 Tl.pamuktan gelen değer,
70 Tl.makinalardan gelen değer, 330 Tl. malın gerçek değeri.
160 Tl. işçinin yarattığı değer.

İŞTE SÖMÜRÜ:

Yukarıda hesap açıkca gösteriyor. Patron pamuğun, makinaların değerini eksiksiz ödemiştir. Ama işgücünün yarattığı değeri, işçiye tam olarak ödemiş. Sadete 40 Tl. ücret vermiş (yani işgücünün yarattığı değerini vermiş), ama işgücünün bir günde (8 saatte) yarattığı değeri vermemiştir. Yani 120 Tl. eksik ödemiştir. İŞGÜCÜNÜN YARATTIĞI DEĞERDEN. Aradaki fark 120 Tl. dir! Patron buna kâr diyecektir.

SÖMÜRÜ ORANI NEDİR?

Yukarıda sıraladıklarımızı bir de şöyle ele alalım. İşçi sekiz saat çalışarak 160 Tl. değer yarattı. Bunun 40 Tl. ücret olarak patron ona ödedi, geri verdi. Buna karşılık 120 Tl. kısmı için bir şey ödemedi. Patrona kaldı. Görülüyor ki, işçi 40 Tl. kendisi için, 120 Tl. patron için yaratıyor. Yani bir kendisi için, üç patron için. Yüzde ile söylersek; yüz kendisi için, 300 patron için, işte bu orana (bi örnekte yüzde 300) sömürü oranı denir. Kimya-iş kolunda gerçek sömürü oranı yüzde 352 olarak saptanmıştır.

Ama biz gene örneğe devam edelim. Durumu bir de zaman cetveli, işgücü cetveli üzerinde görelim. Görülüyor ki, işçi sekiz saatlik bir işgününün iki saatinde kendisi için, altı saatinde ise patron için değer yarattı. İşçi sınıfının bilimi, işçinin aldığı ücret kadar değer yarattığı işgünü parçasına GEREKLİ ÇALIŞMA SÜRESİ, patrona çalıştığı işgünü parçasına ise ARTIK ÇALIŞMA SÜRESİ diyor.

Artık çalışma süresi içinde yaratılan değer de "ARTIK DEĞER" diyoruz. Bu patronlar tarafından elkonulan, karşılığı ödenmeden işçilerden alınan değerdir. Sömürü de buradadır.

SERMAYE NASIL ÇOĞALIYOR ?

Sermaye işte bu şekilde artık değerlerin, karşılığı ödenmemiş işçi emeklerinin birikmesi ile artmakta, çoğalmaktadır. Kestirme bir deyimle sermaye, elkonulmuş, karşılığı ödenmemiş işçi emegidir.

Konumuzu kapatırken bir fabrikadaki (gene bir örnek tabii) artık değeri hesaplayalım. İşçi arkadaşlarımız bu örneğe bakarak kendi işyerlerindeki artık değeri de bir bir hesaplayabilirler ve hesaplamalıdır da...

ARTI DEĞER HESAPLAMA ÖRNEĞİ

Diyelim ki, bir fabrikada gömlek yapılmaktadır. Ve fabrika günde 800 gömlek yapmaktadır. Gömleğin tanesini 64 Tl.toptan satmakta, gömleğin tanesine 41 Tl.hammadde harcamakta(kumaş, düğme, iplik vb.) ve fabrikanın makinalarının günlük aşınma payı, kullandığı elektirik, su vb. gibi enerji kaynaklarına, binanın amortismanına günde toplam 525 Tl. ayırıyor. olsun (yalnız burada dikkat edeceğimiz nokta işçilerin hepsi aynı ücreti almıyorlar. Çıraklar belki 25 Tl.ücretle çalışıyorlar, ustalar içinde 125 Tl. gündelik alanlar bile var. Ama hepsinin toplamı 2400 Tl. olsun, yani ortalama işçi başına 60 Tl.) şimdi bu fabrikadaki artı-değeri aşağıdaki şekildeki gibi hesaplayabiliriz:

64 Tl. (gömleğin tanesi) x 800 tane (Bir günde üretilen gömlek)	51.200 (gömleğin yani malın değeri)
İşgücünün yarattığı değer	51.200 Tl.
Makina payını düşelim	525 Tl.
İşgücünün yarattığı değer	50.695 Tl.
Hammaddeyi düşelim	32.800 Tl.
İşgücünün yarattığı değer	17.895 Tl.
Ödenen ücret (40x60)	2.400 Tl.

ARTI DEĞER : 15.495 Tl.